

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete inom det
fritidspedagogiska området

Balans mellan fri lek och målstyrd undervisning

En kvalitativ studie om fritidslärares uppfattningar om
balans och strategier i arbetet med fri lek och målstyrd
undervisning i fritidshemmet

Författare: Maja Isaksson & Linnea
Hansen

Handledare: Jonathan Lilliedahl

Examinator: Kerstin Hansson

Lärosäte: Linnéuniversitetet

Termin: HT 2025

Ämne: Pedagogik

Nivå: Grundnivå

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Engelsk titel

Balance Between Free Play and Goal-Oriented Teaching: A Qualitative Study of After-School Teachers' Perceptions of Balance and Strategies in Working with Free Play and Goal-Oriented Teaching in After-School Care

Abstrakt

Syftet med denna studie var att undersöka hur fritidslärare beskriver balansen mellan fri lek och målstyrda aktiviteter i fritidshemmet, samt vilka strategier de använder för att främja balansen. Studien utgår från en hermeneutisk ansats och genomfördes med en kvalitativ ansats där semistrukturerade intervjuer användes för att få en mer nyanserad bild av fritidslärares erfarenhet, strategier och resonemang. Studien genomfördes med semistrukturerade intervjuer. Urvalet bestod av ett bekvämlighetsurval, där sex verksamma fritidslärare från olika fritidshem blev intervjuade. Intervjuerna baserades på deras upplevelser av lek, undervisning, elevinflytande och organisatoriska förutsättningar. Det insamlade materialet analyserades med tematisk analys utifrån den hermeneutisk ansatsen, där begreppen barnperspektiv, barns perspektiv och barns aktörskap användes som analytiskt verktyg. Resultatet visade att fritidslärare upplever balansen som komplex. Strategier som fritidsärarna ansåg vara avgörande var att arbeta på ett strukturerat och flexibelt sätt för att hantera denna balans. Även fritidslärares lyhördhet, erfarenhet och förmåga att anpassa aktiviteter efter barngruppens behov framstod som centrala förmågor. Resultaten visade även att organisatoriska förutsättningar där tid, personalresurser och lokaler påverkar möjligheterna att skapa en fungerande balans.

Nyckelord

Barns aktörskap, barnperspektiv, barns perspektiv, fri lek, fritidshem, fritidspersonal, hermeneutik, lek, målstyrd undervisning, pedagogisk balans.

Tack

Till att börja med vill vi rikta ett stort tack till alla som på olika sätt har bidragit till genomförandet av vår studie. Ett särskilt stort tack går till vår handledare Jonathan Lilliedahl, för den värdefulla handledning och feedback som vi fått under studiens gång. Vi vill också tacka de informanter som delat med sig av sina erfarenheter, tankar och upplevelser. Utan er hade detta arbete inte varit möjligt! Vi vill även tacka våra närstående som motiverat och stöttat oss längs studiens gång. Slutligen vill vi tacka varandra för ett fint samarbete, där engagemang och stöttning varit en självklar del genom hela studiens gång.

Linnea Hansen & Maja Isaksson

Innehållsförteckning

Balans mellan fri lek och målstyrd undervisning.....	1
En kvalitativ studie om fritidslärares uppfattningar om balans och strategier i arbetet med fri lek och målstyrd undervisning i fritidshemmet	1
Engelsk titel.....	4
Abstrakt	4
Nyckelord	4
Tack	5
Innehållsförteckning	6
Bilagor	8
1 Inledning	1
2 Syfte och frågeställningar	2
2.1 Frågeställningar	2
3 Bakgrund	3
3.1 Centrala begrepp.....	3
3.1.1 Fri lek	3
3.1.2 Styrd aktivitet	3
3.1.3 Målstyrd undervisning.....	3
3.2 Lekens betydelse och fritidshemmets uppdrag	4
4 Tidigare forskning.....	6
4.1 Den fria leken.....	6
4.2 Styrda aktiviteter och målstyrd undervisning	7
4.3 Förutsättningar för balans mellan fri lek och styrd undervisning i fritidshemmet	8
4.4 Sammanfattning.....	9
5 Teoretiska utgångspunkter.....	10
5.1 Hermeneutisk ansats	10
5.1.1 Barnperspektiv, barns perspektiv och barns aktörskap.....	10
6 Metodologiska utgångspunkter och genomförande	12
6.1 Metodval	12
6.2 Urval	12
6.3 Praktiskt genomförande och datainsamling.....	13
6.4 Tillämpning av teorier	13
6.5 Analysprocessen	13
6.6 Etiska överväganden	14
7 Resultatredovisning.....	15
7.1 Balansen mellan fri lek och målstyrd undervisning.....	15
7.2 Elevinflytande i verksamheten.....	17
7.3 Utmaningar och förutsättningar	18
7.4 Pedagogens roll.....	21
7.5 Sammanfattning.....	23

8	Analyskapitel	24
8.1	Analys	24
9	Resultat- och metoddiskussion	27
9.1	Resultatdiskussion	27
9.1.1	Betydelsen av miljö och organisering	27
9.1.2	Barns aktörskap och inflytande i fritidshemmet.....	28
9.1.3	Fri lek i förändring.....	29
9.2	Metoddiskussion	30
9.2.1	Metodologiska styrkor och begränsningar	30
9.2.2	Trovärdighet och tillförlitlighet.....	31
9.2.3	Slutsatser	31
9.2.4	Implikationer för yrkeslivet och professionen.....	32
9.2.5	Förslag till fortsatt forskning.....	33
	Referenslista.....	1
	Bilaga 1.....	4
	Bilaga 2.....	5
	Bilaga 3.....	6

Bilagor

Bilaga 1 – Missivbrev

Bilaga 2 - Intervjuguide

Bilaga 3 – Samtyckesblankett

1 Inledning

Lek har länge varit en central del av fritidshemmets verksamhet och betraktas som en grundläggande förutsättning för barns utveckling, lärande och välbefinnande. I aktuella styrdokument betonas dock ett tydligt uppdrag för fritidshemmet att bedriva undervisning i linje med skolans mål. Detta innebär att fritidslärare förväntas planera och genomföra målstyrda aktiviteter, samtidigt som verksamheten ska utgå från barns behov, intressen och fria lek (Skolverket, 2022). Denna dubbelhet skapar en spänning mellan två pedagogiska ideal, frihet- och styrning-, som fritidslärare i dag behöver förhålla sig till.

Tidigare forskning har uppmärksammat denna balansgång som en komplex och motsägelsefull del av fritidshemmets praktik. Holmberg och Kane (2020) visar att leken ofta används som ett medel för lärande och social utveckling, vilket riskerar att minska dess egenvärde. Haglund (2016) beskriver fritidshemslärarnas arbete som en växling mellan att styra, stödja och dra sig undan, medan Ackesjö och Haglund (2021) menar att fritidspedagogisk undervisning kännetecknas av just denna växelverkan mellan barns initiativ och vuxnas ramar och intentioner. Samtidigt påverkas leken av organisatoriska faktorer som tid, lokaler och personalresurser (Lager, 2021). Fritidslärare förväntas skapa en strukturerad målstyrd undervisning utan att hämma barns eget initiativ och delaktighet.

Tidigare forskning har ofta fokuserat på antingen lekens betydelse eller på målstyrd undervisning i fritidshemmet, snarare än på hur dessa samspelar i praktiken. Studier som specifikt belyser balansen mellan fri lek och målstyrd undervisning är därför relativt få. Frågan har blivit alltmer aktuell i takt med att läroplanens mål och krav har fått större utrymme (Skolverket, 2022), samtidigt som barns behov av frihet, lek och eget initiativ fortfarande är betydelsefullt. Mot denna bakgrund är det viktigt att lyfta fram fritidslärares erfarenheter, eftersom det är de som dagligen hanterar dessa utmaningar. Genom deras berättelser kan studien bidra med kunskap om hur balansen mellan fri lek och målstyrd undervisning skapas och balanseras i praktiken.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur fritidslärare uppfattar och hanterar balansen mellan barns fria lek och målstyrd undervisning. Genom att belysa fritidslärarnas strategier kan studien bidra till ökad förståelse för hur en fungerande balans mellan elevinitierade och målstyrda aktiviteter kan skapas i fritidshemmets vardag.

2.1 Frågeställningar

- Hur beskriver fritidslärare relationen mellan fri lek och målstyrd undervisning?
- Vilka strategier använder de för att skapa balans mellan barns initiativ och målstyrda aktiviteter?

3 Bakgrund

I detta kapitel presenteras tre centrala begrepp som är återkommande i studien: *fri lek*, *styrd aktivitet* och *målstyrd undervisning*. Dessa begrepp är viktiga att skilja åt för att förstå studiens syfte och frågeställningar. Därefter presenteras bakgrunden av fritidshemmets dubbla uppdrag och de ramar som påverkar verksamheten.

3.1 Centrala begrepp

3.1.1 Fri lek

Begreppet *fri lek* beskrivs som en spontan och omedelbar form av lek som initieras av barnet själv. Den fria leken är bestämd av barnet själv, har ett egenvärde och saknar yttre syften. Den har alltså ingen annan funktion än att upplevas som lek i sig och sker inte för att uppnå andra mål. Leken ägs av barnet och inte av vuxna, vilket innebär att barnet själv är drivkraften och den som sätter ramarna för lekens innehåll och form. Samtidigt anses fri lek i fritidshemmet svårt att beskriva som helt fri, då verksamheten alltid sker inom vissa ramar som sätts av sammanhanget, såsom tid, plats och vuxnas ansvar (Elvstrand et al., 2021). I läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Skolverket, 2022) preciseras inte vad fri lek innebär, men det framgår att eleverna ska erbjudas en verksamhet som utgår från barnens intressen och behov.

3.1.2 Styrd aktivitet

Begreppet *styrd aktivitet* beskrivs av Holmberg (2021) som en aktivitet där ramarna i någon form är satta av vuxna eller där aktiviteten är vuxeninitierad. Inom en styrd aktivitet kan det förekomma delar av både fri lek och målstyrd undervisning.

Holmberg (2021) beskriver vidare att styrda aktiviteter kan ta olika uttryck och ha varierande intentioner. Ett exempel är när fritidsläraren erbjuder ett antal förutbestämda alternativ som barnen får välja mellan. Även om valet upplevs som fritt av eleverna, är aktiviteten i grunden styrd genom de ramar som satts i förväg. En styrd aktivitet kan också uppstå när fritidsläraren uppmärksammar ett spontant tillfälle och fångar barnets nyfikenhet, vilket leder till att aktiviteten får en mer undervisande inriktning i enlighet med läroplanen (Skolverket, 2022). Styrning kan även ske genom ett aktivt-passivt förhållningssätt, där fritidsläraren närvarar utan att ta över leken, exempelvis genom att tillhandahålla specifikt material som möjliggör eller riktar lärande i en viss riktning. I dessa fall kan aktiviteten upplevas som fri ur barnets perspektiv, vilket också kan vara ett medvetet pedagogiskt val från fritidslärarens sida (Holmberg, 2021).

3.1.3 Målstyrd undervisning

Begreppet *målstyrd undervisning* avser en aktivitet som är planerad och strukturerad med tydliga syften och mål för elevernas lärande och utveckling. Inom fritidshemmet innebär detta att fritidslärarna utformar aktiviteter med utgångspunkt i läroplanens

intentioner (Skolverket, 2022), där både kunskapsutveckling, social kompetens och kreativt lärande kan ingå.

Målstyrd undervisning skiljer sig från fri lek och styrd aktivitet genom att vuxna formulerar tydliga mål och styr hur aktiviteten genomförs. Även om barnen kan påverka aktivitetens utformning inom givna ramar, är syftet i första hand att nå definierade mål i enlighet med läroplanen. Detta är förenligt med Skollagen (SFS 2010:800) och Skolverkets allmänna råd för fritidshem (SKOLFS 2023:127), som betonar att verksamheten ska planeras och genomföras på ett sätt som främjar elevernas utveckling och lärande samtidigt som deras rätt till en meningsfull fritid respekteras.

3.2 Lekens betydelse och fritidshemmets uppdrag

Lek är en av de mest grundläggande och meningsskapande aktiviteterna i barns liv, och i fritidshemmet har den särskild betydelse eftersom den knyter an lärande, socialt samspel och välbefinnande. Läroplanen (Skolverket, 2022) anger att fritidshemmet ska komplettera skolans undervisning genom att erbjuda eleverna en meningsfull fritid som stimulerar utveckling och lärande. Detta innebär ett "dubbelt uppdrag": att skapa lärande miljöer i enlighet med läroplanens mål, samtidigt som barnen ges möjlighet till frihet och delaktighet i sin lek. Holmberg (2021) beskriver fritidshemmets dubbla uppdrag som en "mittemellan-institution", där verksamheten förväntas vara både fri och styrd samtidigt. Hon jämför det med en balansvåg, där det fria placeras i ena skålen och det målstyrda i den andra, som ständigt måste balanseras. Holmberg menar även att läroplanen ofta är formulerad på ett dubbelt sätt. "Undervisningen i fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda eleverna en meningsfull fritid" (Skolverket, 2019), uppfattar Holmberg som ett sådant uttryck. Denna typ av dubbla uttryck skiljer sig från övriga delar av läroplanen, eftersom fritidshemmet är den enda frivilliga verksamheten inom skolväsendet, där undervisning kombineras med återhämtning, meningsfull fritid samt barnens intressen och behov (Skolverket, 2022).

Fritidshemmets uppdrag vilar också på ett barnrättsligt perspektiv. FN:s barnkonvention, som sedan 2020 är svensk lag (SFS 2018:1197), slår i artikel 31 fast att barn har rätt till vila, fritid och lek. Det innebär att lek inte enbart kan betraktas som ett medel för lärande eller som ett inslag i planerad verksamhet, utan som en rättighet med ett eget värde. Detta gör att fritidslärare behöver förhålla sig både till läroplanens mål och till barnets rätt att själv forma delar av sin fritid.

Styrdokument och riktlinjer beskriver också de praktiska ramar som påverkar verksamheten. Enligt Skolverkets allmänna råd för fritidshem (SKOLFS 2023:127) ska lärmiljöer vara varierade och erbjuda plats för lek, rörelse, skapande och vila. Miljön ska samtidigt vara flexibel nog att ta emot större elevgrupper och möjliggöra för planerade aktiviteter och spontan lek. Dessa organisatoriska och fysiska förutsättningar, såsom lokalernas utformning, materialtillgång och gruppstorlekar, påverkas direkt hur mycket utrymme fri lek kan få, och hur målstyrd undervisning kan genomföras i praktiken.

Mot denna bakgrund framstår fritidshemmets lek som ett område där frihet och styrning ständigt balanseras. Att förstå hur fritidslärare själva uppfattar och hanterar denna balans är av värde för att utveckla verksamheter där både lekens egenvärde och undervisningens syfte får utrymme.

4 Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras tidigare forskning som är relevant för studiens fokus. Den tidigare forskningen presenteras i tre teman: *den fria leken, styrda aktiviteter och målstyrd undervisning och förutsättningar för balans mellan fri lek och målstyrd undervisning i fritidshemmet*. Dessa teman omfattar både nationella och internationella studier som belyser hur barns delaktighet och aktörskap påverkas av leken, fritidslärares närvaro och arbetssätt samt hur balansen mellan fri lek och målstyrda aktiviteter hanteras i praktiken.

4.1 Den fria leken

Øksnes et al. (2014) framhåller att fritidshemmet är en viktig arena för barns meningsfulla fritid, där leken har en självklar plats. Den fria leken ger barn möjlighet till socialt samspel, kreativitet och självuttryck, samtidigt som den stärker deras delaktighet och aktörskap. Forskning visar att lekens kvalitet påverkas av hur miljön är utformad samt av fritidslärares närvaro och stöd. Dock poängterar Holmberg och Kane (2020) att den fria leken utmanas av vuxna eftersom den ofta förväntas bedrivas på ett visst sätt. Barn upplever ofta att de behöver de vuxnas godkännande för att deras lek ska anses lämplig, eller för att den överhuvudtaget ska räknas som riktig lek. På så sätt blir den fria leken begränsad, även när det egentligen vore rätt tillfälle för den på fritidshemmet. Detta knyter an till Elvstrand och Lago (2019), som visar att även i situationer som presenteras som fria val uppfattas vissa aktiviteter, som att "bara hänga" med vänner, inte som en legitim fri lek enligt fritidslärares normer. Barnen förväntades att ibland välja en mer "meningsfull" aktivitet, vilket resulterade i att den fria leken indirekt styrdes trots att den i teorin borde vara frivillig.

Memišević (2024) visar att fritidshemmet alltmer börjar likna skolan, där planering, mål och dokumentation tar större plats. Detta gör att den fria leken trängs undan, eftersom lekens egenvärde inte lika lätt kan kopplas till lärandemål. Personalen uttrycker ofta att fri lek är "svår att mäta", vilket gör att den är prioriterad lägre än aktiviteter som tydligt går att koppla till läroplanen. Detta bekräftar även det Holmberg och Kane (2020) samt Elvstrand och Lago (2019) som beskriver att barns spontana lek ibland ses som mindre värdefull än aktiviteter som är planerade eller styrda av vuxna.

Kane och Petrie (2014) betonar att lek i fritidshem inte enbart handlar om socialisering eller inläring, utan också om att ge barn möjlighet att vara aktörer i sin egen vardag. Genom lek kan barn utforska känslor, relationer och sin omvärld på ett kreativt och meningsfullt sätt. Lek utgör en livskraft som möjliggör utforskande och utveckling bortom skolans strukturella begränsningar. Den ger barnen chans att pröva olika identiteter och relationer, interagera med både människor och saker, och möta situationer som stimulerar fantasi och problemlösning.

Alharbi och Alzahrani (2020) belyser att lek är centralt för barns utveckling och att tidigt införa akademisk skola inte automatiskt ger bättre resultat. Finland lyfts som ett

exempel, där barn börjar skolan senare men ändå presterar högt internationellt. Lek främjar barns språkliga, sociala, emotionella och kognitiva utveckling. Genom aktiviteter som fantasilekar, bygglek och utomhuslek utvecklar barn både kreativitet och problemlösningsförmåga. Leken erbjuder en trygg miljö där barn vågar pröva, ompröva och lära genom sina misstag, något som inte helt kan ersättas av styrda aktiviteter. Det är också barnets naturliga sätt att förstå och utforska världen. Andra internationella exempel visar att länder som Kina, Kanada, Nya Zeeland, Sverige och Förenade Arabemiraten använder sig av lekbaserade modeller. Barn lär både utvecklingsmässigt och akademiskt när de får leka och utforska.

4.2 Styrda aktiviteter och målstyrd undervisning

Fritidshemmets roll i Sverige har vuxit fram parallellt med skolans utveckling och förändrade styrdokument. I samband med införandet av den nya läroplanen under 1990-talet fick förskoleklass, fritidshem och skola en gemensam läroplan, vilket markerade en tydligare samverkan mellan verksamheterna och betonade vikten av en helhet i barns lärande och utveckling (Øksnes et al., 2014). Fritidshemmet fick därmed en mer uttalad pedagogisk funktion som skulle komplettera skolans undervisning och ge utrymme för lek, samspel och meningsfull fritid.

Ackesjö och Haglund (2021) framhåller att fritidslärare har en central roll i att skapa balans mellan fri lek och målstyrd undervisning. Genom planerade aktiviteter som kombinerar frivillighet med pedagogisk struktur kan elevernas delaktighet och gemenskap stärkas. När fritidslärare erbjuder varierande aktiviteter som stimulerar rörelse, samarbete och problemlösning, formas ett undervisningsrum där lek och lärande vävs samman på ett meningsfullt sätt. Samtidigt betonar Elvstrand och Lago (2019) samt Holmberg och Kane (2020) att helt elevstyrda lekar inte alltid leder till inkludering, eftersom vissa barn riskerar att hamna utanför eller saknar förutsättningar att delta. Därför blir fritidslärarens närvaro och förmåga att balansera mellan styrning och frihet avgörande. Ackesjö och Gardensten (2022) lyfter i detta sammanhang betydelsen av att vara lyhörd för barns behov även under planerade aktiviteter, samt att kunna uppmärksamma spontana samtal och barns initiativ, och därigenom skapa utrymme för både lärande och omsorg.

Perselli och Haglund (2022) visar att planerad undervisning i fritidshemmet ofta utgår från ett barnperspektiv, det vill säga vuxnas idéer om vad barn behöver eller ska lära sig. Den undervisning som uppstår spontant under dagen, i möten, lekar eller samtal, utgår däremot mer från barns egna perspektiv, deras genuina intressen, frågor eller initiativ. Detta gör att eleverna får större inflytande i de oplanerade situationerna än i de planerade, trots att planeringen egentligen ska bygga på elevernas behov enligt styrdokument. Studien visar därmed på en skillnad mellan vad fritidslärarna vill göra och vad som faktiskt händer i praktiken, även om de säger att de vill utgå från barnens röster, formas den planerade undervisningen ofta av läroplanens mål och andra organisatoriska krav. Elvstrand och Lago (2022) visar samtidigt att styrning i fritidshemmet inte enbart sker genom planerade aktiviteter. Den sker också genom hur barns val presenteras och organiseras. Även om valfrihet lyfts som något viktigt

i fritidshemmets tradition, blir valmöjligheterna i praktiken ofta begränsade och styrda. Fritidslärare befinner sig i ett spänningsfält där de försöker hålla fast vid traditionella värden som barns inflytande och frivillighet, samtidigt som de måste uppfylla nya krav på att verksamheten ska vara synlig, mätbar och kopplad till mål. Det gör att barns val ibland omformas så det passar dokumentation och uppföljning, snarare än att utgå från barnens egna intressen och frihet.

Ackesjö och Haglund (2021) beskriver dessutom hur lärande kan uppstå i stunden, genom så kallad situationsstyrd undervisning, där fritidslärare fångar lärandet i farten utifrån barns frågor, intressen och behov. Denna form av undervisning bygger på spontana händelser och på fritidslärarens förmåga att agera taktfullt, närvarande och lyhört, något som bidrar till att eleverna känner sig sedda och delaktiga i sin egen läroprocess.

4.3 Förutsättningar för balans mellan fri lek och styrd undervisning i fritidshemmet

Tidigare forskning visar att förutsättningarna för ett balanserat utbud av fri lek och målstyrd undervisning påverkas av fysisk miljö, pedagogiskt förhållningssätt och organisation. Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2023:127) betonar att fritidshemmet bör erbjuda ändamålsenliga lokaler och utemiljöer som ger utrymme för lek, rörelse, skapande och vila, anpassade efter elevgruppens behov och intressen. I praktiken varierar dock förutsättningarna mellan de individuella fritidshemmen, då vissa har egna lokaler med tydliga aktivitetsområden, medan andra enbart använder skolans utrymmen och upplever begränsningar (Littmarck et al., 2023). Miljöns utformning påverkar barnens möjligheter att leka och utforska, där variationsrika och stimulerande miljöer främjar meningsfull lek och barns aktörskap (Øksnes et al., 2014).

Fritidslärarens roll är central för balansen mellan frihet och styrning. Ackesjö och Haglund (2021) visar att kreativa och lyhörda fritidslärare kan använda både inomhus- och utemiljöer som pedagogiska resurser, anpassa aktiviteter efter barnens intressen och stimulera lek, samarbete och kreativitet. Holmberg och Kane (2020) menar att lek ofta påverkas av personalens föreställningar om hur den bör bedrivas, medan Haglund (2016) visar att fritidslärare kan växla mellan en perifer position, där de observerar utan att störa, och en subjektposition, där de aktivt deltar och agerar som stödjande vuxna.

Perselli och Haglund (2022) visar att skillnaden mellan planerad och oplanerad undervisning i hög grad hänger samman med fritidshemmets organisatoriska ramar. Oplanerad undervisning blir möjlig när det finns tid, flexibilitet och möjlighet att följa barnens spontana initiativ, medan planerad undervisning styrs av scheman, personalfördelning och krav på att koppla innehållet till läroplanens mål. På samma sätt lyfter Elvstrand och Lago (2019) att fritidshemmets organisation påverkar hur valfrihet, delaktighet och fri lek faktiskt fungerar. Praktiska faktorer som personalbrist, tidsramar, säkerhetsregler och barngruppernas storlek kan innebära att

barnens valfrihet endast blir skenbar. Även när fritidslärare menar att en aktivitet är frivillig, kan alternativerna vara begränsade och styrda, vilket innebär att barnens möjlighet att välja faktiskt minskar. Det är alltså ofta verksamhetens praktiska krav, snarare än barnens intressen, som avgör vilka val som finns, vilket kan försvåra upplevelsen av verkligt inflytande.

Ackesjö och Dahl (2022) framhåller betydelsen av taktfullhet i fritidshemmets undervisning och beskriver den som en "välregisserad dans" mellan lärare och elever, där båda turas om att leda och följa. Pedagogisk takt handlar i förhållande till lek om att balansera närvaro och frånvaro, att veta när man som vuxen ska delta, stödja eller dra sig tillbaka för att ge plats åt barnens initiativ. Begreppet beskriver den professionella förmågan att agera klokt och lyhört i mötet med barnen, att läsa av situationen, uppfatta vad som behövs och anpassa sitt agerande för att främja barns delaktighet och lärande i stunden.

4.4 Sammanfattning

Tidigare forskning visar att den fria leken utgör en central del av fritidshemmets verksamhet och ger barn möjlighet till socialt samspel, kreativitet och självuttryck (Øksnes et al., 2014). Samtidigt begränsas den ofta av vuxnas förväntningar på hur lek bör se ut, vilket kan minska barns upplevelse av frihet (Elvstrand & Lago, 2019; Holmberg & Kane, 2020). Krav på planering och dokumentation bidrar också till att den fria leken får mindre utrymme, eftersom den anses svår att koppla till läroplanens mål (Memišević, 2024).

Forskning betonar att balansen mellan fri lek och målstyrd undervisning är avgörande för en meningsfull fritid, där fritidslärare behöver skapa aktiviteter som kombinerar frivillighet med pedagogisk struktur (Ackesjö & Haglund, 2021). Studier visar dock att planerad undervisning ofta styrs mer av läroplanens krav och fritidslärares föreställningar än av barns faktiska intressen (Perselli & Haglund, 2022). Dessutom sker styrning inte bara genom planerade aktiviteter, utan även genom hur valmöjligheter organiseras. Det innebär att barns valfrihet ibland blir begränsad, trots att verksamheten utger sig för att vara frivillig (Elvstrand & Lago, 2019).

Förutsättningar för att skapa balans mellan fri lek och målstyrd undervisning påverkas av miljö, organisation och fritidslärares arbetssätt. Lokaler och utemiljöer kan antingen stödja eller hindra barnens möjligheter att leka och utforska (Littmarck et al., 2023). Fritidslärares roll är därför avgörande, både i hur miljön används och i hur de väljer att delta i eller stödja barns initiativ. En lyhörd och taktfull fritidslärare kan växla mellan att delta aktivt och att ge utrymme för barnens initiativ, vilket stärker både delaktighet och lärande (Ackesjö & Dahl, 2022).

Sammantaget visar den tidigare forskningen att både målstyrning och fri lek är viktiga för att fritidshemmet ska kunna stimulera lärande och barns utveckling. Begränsad är dock den forskning som undersökt fritidslärares erfarenheter, strategier och de utmaningar de möter i arbetet med att balansera fri lek och målstyrda aktiviteter på fritidshem, vilket skapar en kunskapslucka som denna studie avser att fylla.

5 Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel presenteras de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för studien. Kapitlet redogör de vetenskapliga synsätt som använts i forskningsprocessen samt de centrala begrepp som används i analysen av studiens resultat. En hermeneutisk ansats har använts i studien med fokus på tolkning och förståelse av fritidslärares meningsskapande kring lek, undervisning och barns delaktighet i fritidshemmets verksamhet. Vidare presenteras begreppen barnperspektiv, barns perspektiv och barns aktörskap (Bergnehr, 2019; Qvarsell, 2003), vilka används som analytiska verktyg i studien.

5.1 Hermeneutisk ansats

Hermeneutik är en vetenskapsteori där fokus ligger på att forskare försöker förstå och tolka människors handlingar, upplevelser och meningsskapande i sitt sammanhang. Inom hermeneutiken är syftet inte att presentera mätbara sanningar eller "hård fakta", utan snarare att tolka och förstå människors *livsvärld*. Begreppet är ett återkommande begrepp inom hermeneutiken, och menas med individens upplevelser och erfarenheter i vardagen (Andersson & Johansson, 2020).

Förförståelse är något som är central för hermeneutiken. Det innebär att alla människor bär med sig olika kunskaper och erfarenheter. När ny information eller erfarenhet når individen färgas den av förförståelsen, vilket gör att varje individ tolkar samma information på olika sätt. Ödman (2017) menar att förförståelse många gånger ersätter eller hjälper tolkningsprocessen. Finns redan en förförståelse kan istället fokuset läggas på att uppnå fördjupade insikter, vilket ofta ses som positivt inom hermeneutiken. Samtidigt bör forskaren vara medveten om att förförståelser kan skapa förutfattade meningar.

För forskaren inom hermeneutiken uppstår förståelse genom den hermeneutiska cirkeln vilket också kallas en *förståelseprocess*. Det innebär att forskaren växlar mellan att tolka enskilda delar av materialet och att sätta dessa i relation till helheten. Utan de enskilda delarna av materialet är det omöjligt att se helheten, och utan helheten är det svårt att förstå de enskilda delarna. På så sätt kan nya insikter växa fram successivt.

5.1.1 Barnperspektiv, barns perspektiv och barns aktörskap

I analysen användes tre centrala begrepp hämtade från Disa Bergnehr (2019): barnperspektiv, barns perspektiv och barns aktörskap. Dessa begrepp gav ett konkret ramverk för att förstå hur lek och undervisning formades i mötet mellan barn och vuxna.

Barns perspektiv innebär att vuxna försöker tolka och förstå barns livssituation. Här blir det viktigt att vuxna försöker sätta sig in i barns livsvärld, och det uppnås genom att lyssna och ge utrymme för barn att förmedla tankar, erfarenheter, känslor och åsikter (Bergnehr, 2019). Qvarsell (2003) beskriver att barn ses som betydelsefulla

kunskapsbärare om sina egna villkor och hon lyfter vikten av att inte enbart “se” barn, utan faktiskt “lyssna” till dem. *Barns perspektiv* skiljde sig från *barnperspektiv* eftersom det utgick från barnens egna upplevelser av lek och vardag. I denna studie fångades barns perspektiv indirekt, eftersom intervjuerna genomfördes med fritidslärare och inte med barn. Genom att analysera hur fritidslärarna återgav barns reaktioner, uttryck och känslor kunde studien ändå närma sig barns perspektiv och synliggöra hur barn upplevde olika former av vuxennärvaro eller styrning i leken.

Barnperspektiv handlar i stället om vuxnas sätt att tolka barns situation, behov och bästa. Perspektivet utgår från vuxnas kunskap, ansvar och föreställningar om barn, snarare än från barns egna upplevelser (Bergnehr, 2019). Begreppet användes i studien för att undersöka hur fritidslärarna beskrev barns behov, intressen och handlingar. Fritidslärarna fick därmed representera barns röst utifrån egna erfarenheter och värderingar, till exempel när de beskrev vad de ansåg vara meningsfull lek eller när de bedömde behovet av att styra, stödja eller avstå från att ingripa.

Begreppet *barns aktörskap* innebär att barn förstås som aktiva och handlande individer som påverkar sin omgivning. Barn är aktörer redan från födseln genom sina handlingar och sätt att kommunicera, och som ständigt påverkar sociala relationer och situationer. Aktörskap handlar därför inte främst om makt eller beslutsfattande, utan om barns möjlighet att agera, ta initiativ och vara delaktiga i sitt liv (Bergnehr, 2019). Begreppet *barns aktörskap* användes för att betona barn som handlande individer som påverkade och formade sin omgivning. I fritidshemmets kontext innebar det att barn betraktades som delaktiga medskapare av leken och verksamhetens innehåll. Aktörskap användes i analysen för att undersöka i vilken utsträckning fritidslärarnas handlingar möjliggjorde eller begränsade barns initiativ, inflytande och självständighet i leken. Genom denna teoretiska ram blev det möjligt att analysera inte bara vad fritidslärarna sade, utan även hur deras förståelse av lek och undervisning påverkade barns delaktighet och handlingsutrymme.

6 Metodologiska utgångspunkter och genomförande

I detta kapitel redogörs de metodologiska val som gjordes för att besvara studiens syfte och forskningsfrågor. Kapitlet behandlar metodval, urval, praktiskt genomförande, datainsamling och analysprocess, samt beskriver hur forskarens roll och tolkningar påverkar resultaten.

6.1 Metodval

Vi genomförde undersökningen med en kvalitativ metod utifrån en hermeneutisk ansats, vilket innebär att vi fokuserade på att tolka och förstå informanternas perspektiv och erfarenheter (Ahrne & Svensson, 2022). Inom hermeneutiken ses kunskap som något som uppstår i mötet mellan forskare och deltagare, och resultaten betraktas som tolkningar av hur fritidslärare skapar mening kring lek och barns delaktighet i fritidshemmets verksamhet (Andreasson & Johansson, 2020). Tolkningen följde den hermeneutiska cirkeln, där vi analyserade enskild information från informanterna samtidigt som vi tolkade helheten. Detta arbetssätt möjliggjorde en fördjupad förståelse av informanternas syn på balansen mellan fri lek och målstyrd undervisning.

Vi använde oss av semistrukturerade intervjuer för att säkerställa att samtalen höll sig till ämnet, samtidigt som metoden gav utrymme för att vara flexibel och att kunna ställa följdfrågor. Valet grundade sig även på att vi eftersökte åsikter, känslor och upplevelser (Denscombe, 2018). Detta metodval passade den hermeneutiska ansatsen väl då utrymmet fanns för informanten att svara utvecklande på frågorna och prata kring dessa. På så sätt kunde vi tolka informanterna med den förståelse vi hade. Båda forskarna deltog på samtliga intervjuer för att tolkningen skulle ske gemensamt (Andreasson & Johansson, 2020; Ödman, 2017).

6.2 Urval

Studien genomfördes i norra Sverige med sex fritidslärare som alla är verksamma på olika avdelningar på olika fritidshem. Urvalet genomfördes som ett bekvämlighetsurval (Denscombe, 2018), vilket innebär att vi valde att kontakta personer som var nära till hands i så måtto att vi kunde hoppas på accepterat deltagande. Skälet var att kunna säkerställa studiens genomförande inom givna tidsramar och resurser. Deltagarna var alla utbildade fritidslärare. Urvalet motiverades också av att dessa fritidslärare förväntas ha kunskap och erfarenhet grundad i både teori och pedagogisk praktik. Denscombe (2022) beskriver ett tillvägagångssätt om urvalets storlek, det kumulativa. Det innebär att forskaren ökar storleken på urvalet tills forskarna känner att ytterligare information inte skulle tillföra någonting mer. Vi valde därmed att genomföra sex intervjuer på två olika fritidshem, då vi kände att materialet var tillräckligt för studien. Eftersom urvalet är begränsat till ett mindre antal deltagare kan resultatet inte generaliseras (Denscombe, 2018).

Men genom att intervjua fritidslärare på olika fritidshem skapades möjlighet till olika erfarenheter och perspektiv, vilket har bidragit till ett relativt brett material.

6.3 Praktiskt genomförande och datainsamling

Fritidslärare kontaktades via mejl med missivbrevet för att inhämta tillstånd att genomföra intervjuer. Efter att deltagarna godkänt medverkan skickades samtyckesblanketter och kompletterande information, där det tydligt framgick att deltagandet var frivilligt och kunde avbrytas när som helst.

En intervjuguide (bilaga 2) utformades utifrån studiens syfte och forskningsfrågor och användes som stöd under samtliga intervjuer för att skapa struktur. De semistrukturerade intervjuerna möjliggjorde samtidigt flexibilitet, vilket innebar att frågornas ordningsföljd kunde anpassas och vissa teman fördjupas beroende på deltagarnas svar. Frågorna formulerades på ett öppet sätt, och där vi fick möjlighet att fördjupa samtalet med följdfrågor. Det möjliggjorde ett naturligt samtal och mer nyanserade svar.

Varje intervju varade mellan 30 och 45 minuter. Med deltagarnas samtycke spelades intervjuerna in och transkriberades sedan ordagrant, vilket möjliggjorde en noggrann och detaljerad analys av materialet. Efter studiens avslutning raderades samtliga inspelningar och transkriptioner för att säkerställa anonymitet.

För att hitta vetenskapligt granskade artiklar användes databaser som ERIC, OcéSearch och Google Scholar. Vi utgick från centrala begrepp som *fritidshem*, *fri lek*, *balans*, *barnperspektiv* och *målstyrd undervisning*. Till en början läste vi abstract, för att avgöra om den kunde vara relevant för studiens syfte och frågeställningar, därefter kontrollerade vi att den var peer-reviewed i norskalistan.

6.4 Tillämpning av teorier

De teoretiska utgångspunkterna användes i studien som analytiska verktyg för att tolka och diskutera resultaten. Den hermeneutiska ansatsen möjliggjorde en fördjupad förståelse av fritidslärarnas beskrivningar, medan begreppen barnperspektiv, barns perspektiv och barns aktörskap användes för att analysera hur barns delaktighet och handlingsutrymme framträdde i relation till pedagogisk styrning och fri lek. Tillsammans bidrog dessa teoretiska perspektiv till att synliggöra de spänningsfält som kan uppstå i fritidshemmets verksamhet, och skapade en grund för att förstå relationen mellan barn, fritidslärarna och verksamhetens organisering.

6.5 Analysprocessen

Analysen genomfördes med hjälp av tematisk analys för att identifiera återkommande mönster och teman i det kvalitativa materialet (Denscombe, 2018). Analysprocessen inleddes med att vi noggrant läste igenom transkriptionerna och sammanställde dem i ett gemensamt digitalt dokument för att skapa en helhetsförståelse. Därefter genomfördes vi färgkodning i det gemensamma digitala dokument, där

meningsbärande ord och meningar färgmarkerades och sorterades utifrån studiens forskningsfrågor. I detta steg användes även studiens teoretiska begrepp som analytiska stöd, exempelvis färgkodades utsagor som kunde kopplas till barnperspektiv i enlighet med Bergnehr (2019). De framtagna koderna organiserades därefter och sammanfördes till preliminära teman som låg till grund för den fortsatta tolkningen av materialet.

Eftersom forskarna själv deltog i tolkningen av materialet blev reflexivitet en central del av analysen. Inom en hermeneutisk ansats innebär detta att forskarens egna erfarenheter, kunskaper och föreställningar om det studerade ämnet kan påverka både utformningen av intervjuerna och tolkningen av data (Ahrne & Svensson, 2020; Denscombe, 2018). Genom medveten reflektion över dessa förförståelser strävade forskaren efter att analysera materialet på ett nyanserat och trovärdigt sätt.

6.6 Etiska överväganden

Etiska aspekter beaktades under hela forskningsprocessen. Studien följde Vetenskapsrådets (2024) forskningsetiska riktlinjer samt Denscombe (2018), vilket innebar att deltagarna fick skriftlig information om studiens syfte, genomförande och deras rättigheter. Medverkan byggde på informerat samtycke, var frivillig och kunde avbrytas när som helst utan förklaring. För att skydda deltagarnas integritet behandlades allt insamlat material konfidentiellt. Informanternas namn fingerades, och uppgifter som kunde identifiera personer, skolor eller fritidshem anonymiserades både i transkriptioner och i den färdiga texten. Intervjuer spelades in endast med samtycke, lagrades säkert och raderades efter avslutad analys.

Även om barn inte intervjuades direkt berörde studien deras vardag. Forskaren var därför noga med att barn inte beskrevs på ett sätt som kunde göra dem identifierbara. Materialet användes endast för studiens syfte och delades inte med arbetsgivare eller andra utanför studien.

7 Resultatredovisning

I detta kapitel presenteras resultaten från intervjuer med sex verksamma fritidslärare. Resultatet belyser hur informanterna beskriver arbetet med att balansera fri lek och målstyrda aktiviteter i den dagliga verksamheten, hur elevinflytande tar form i praktiken samt vilka utmaningar och förutsättningar som påverkar arbetet på fritidshemmet. Vidare framkommer fritidslärarnas roll och ansvar i relation till dessa aspekter. Resultaten presenteras tematiskt i fyra övergripande teman som har identifierats utifrån informanternas erfarenheter, uppfattningar och konkreta exempel från verksamheten.

De deltagande informanterna har tilldelats fiktiva namn för att anonymiteten ska säkerställas. Informanterna benämns som: Anna, Martin, Sara, Lars, Karin och Lisa.

7.1 Balansen mellan fri lek och målstyrd undervisning

Informanterna beskriver att fritidshemmets verksamhet alltid består av en kombination av fri lek och målstyrda aktiviteter, men att balansen mellan dessa varierar beroende på barngrupp, personalresurser och arbetslagens arbetssätt. Flera av informanterna använder sig av en tydlig struktur, där målstyrda aktiviteter återkommer dagligen och där fri lek framkommer som ett kompletterande inslag. Andra arbetar på ett mer flexibelt sätt och låter barnens val och intressen styra verksamheten. Trots variationen uttrycker samtliga att en viss grad av styrning är nödvändig för att skapa ro och trygghet.

Anna beskriver en strukturerad organisation, särskilt anpassad för en fritidsgrupp som består av elever från förskoleklass:

“Just nu jobbar vi mycket med känslor, och det ska vi göra ändå fram till jul. Det har vi ju gjort några veckor nu och det passar ju den här gruppen, det passar dem, alltså med tanke på hur gamla de är. Vi hade teorier ifjol och då jobbade vi på ett helt annat sätt. [...] Men det är ju skillnad vilken årskull man har på fritids, hur man kan jobba.” (Anna)

Anna beskriver vidare att de varje dag vid skolslut inleds fritids med en samling där barngruppen delas upp för att skapa lugn, och därefter följer alltid någon form av styrd aktivitet. Under höstterminen har arbetslaget arbetat med ett längre tematiskt upplägg kring känslor, genom att visa olika filmklipp, ha samtal och högläsning, samt skapandeaktiviteter. Hon betonar att detta arbetssätt är anpassat efter gruppens mognad och behov, och att strukturen även bidrar till en positiv miljö i den fria leken. När barnen får välja fritt beskriver hon att de leker i mindre rum och med tydliga lekar där ingen lämnas utanför. Anna menar att just denna grupp fungerar ovanligt bra i fri lek, vilket hon kopplar till barnens omtänksamhet och trygghet med varandra. Samtidigt ser hon att styrda aktiviteter är extra viktigt i idrottssammanhang, eftersom fri lek i sådana situationer lätt leder till konflikter.

Lisa, som arbetar på en fritidsavdelning med årskurs två och tre, beskriver upplägget som hennes arbetslag arbetar med på deras fritidsavdelning. Där får barnen vissa dagar välja mellan gympa och pyssel, men förklarar också att de ibland har vissa andra aktiviteter, som bordsspel. De är ofta obligatoriska för att barnen ska lära sig regler och kunna delta i gruppen. I övrigt dominerar fri lek där barnen ofta hittar egna idéer och lekar. Lisa anser att den fria leken kräver få materiella resurser för att det ska fungera bra:

“Det räcker att de får filtar så bygger de kojor och leker hur länge som helst.” (Lisa)

Sara arbetar endast under skoltid för tillfället, men har en lång erfarenhet av att arbeta på fritids. Hon beskriver hur hon arbetat med kombination av fria och målstyrda aktiviteter, där hennes arbetssätt utmärks av en mer systematisk planering utifrån styrdokumentet. Hon har tidigare arbetat med att synliggöra verksamhetens mål genom att koppla aktiviteter till olika områden i styrdokumentet. Hon förklarar att de ramade in styrdokumentet i fritidslokalen och planerade aktiviteter efter det. Efter att aktiviteterna utförts så hängde de även upp foton tagna vid aktivitetstillfället och hängde upp det på tavlan med styrdokumentet. Barnen gjorde även sedan val genom valtavlor. Sara betonar att valfrihet inte innebär att det är helt valfritt eftersom det finns begränsningar i form av regler, lokaler och material. Hon beskriver också att dokumentation och tydlighet stärker verksamhetens professionalitet, både för personal och föräldrar:

“Vi är inte bara en klipp-och-klistra-verksamhet, det finns alltid en tanke med allt vi gör.” (Sara)

Lars som arbetar på en fritidsavdelning med barn från årskurs två och tre beskriver en liknande struktur där en målstyrd aktivitet erbjuds varje dag, men där barn samtidigt kan välja fria stationer, exempelvis utelek, bygggrum eller ritaktiviteter. Han betonar att barnens nutida intressen ofta styr vad som planeras. Där framhåller Lars både sin egen och kollegornas förmåga att uppfatta vad barnen just nu upplever som “attraktivt”.

Martin som också arbetar på en fritidsavdelning med barn från årskurs två och tre beskriver en fast veckostruktur där vissa dagar innehåller tydligt planerade aktiviteter såsom utflykter och gympa, medan andra dagar är friare. Martin berättar att de på sin fritidsavdelning arbetar utifrån en grundplanering, där det finns något styrt varje dag, förutom fredagar som kan vara lite “friare”. Han menar att förutsägbarheten skapar trygghet hos barnen och att det är ett enkelt sätt för arbetslaget att “hålla sig” till målen.

Karin, som nyligen gått i pension men fortfarande arbetar på fritidshem, beskriver att ett framgångsrikt arbetssätt är att inleda med målstyrda aktiviteter för att sedan ge barnen möjlighet till valfrihet:

“...det funkar väldigt bra att börja fritids med en målstyrd aktivitet där kan du visa barnen något nytt, och sen kan du eftersom släppa dem. Då är det alltid några barn som kan fortsätta med det som var målstyrt och då kan de utveckla det, lite till sitt eget också. Ofta kommer de ju på egna idéer i det du har satt igång dom med. Och det syns idag att det är ofta så det måste vara. För att du ska få igång den fria leken att man startar igång den.” (Karin)

7.2 Elevinflytande i verksamheten

Informanterna beskriver elevinflytande som en viktig del av verksamheten, men de uttrycker det på olika sätt och i olika omfattning.

Anna beskriver att barnen kan komma med önskemål och idéer, men betonar att detta behöver till viss del styras av fritislärarna. Hon nämner även att barnen ofta får önska saker, men inte hela tiden. Anna arbetar i en grupp med barn från förskoleklass och menar att barn i den åldern ofta är i behov av styrning och tydliga ramar. Hon menar också att elevinflytande är värdefullt men måste balanseras så att verksamheten fungerar på ett bra sätt.

Sara beskriver ett strukturerat arbetssätt där elevinflytande integreras genom fritidslådor samt fritidsmöten där barnen håller i mötena, och blir mer självständiga i det med stigande ålder menar hon. Hon problematiserar samtidigt elevinflytande i relation till struktur och pedagogiskt ansvar, vilket framkommer i följande citat:

“Det är alltid lätt att låta barnen välja själv, men då är det dem här som inte kan välja. Så jag tror det behövs ganska mycket ramar och när det inte funkar så är det inte barnens fel. Då är det vi som har varit otydliga eller serverar vi inte rätt saker.” (Sara)

Lars beskriver att deras arbetslag inte använder önskelådor i sin verksamhet men arbetar nära barnens intressen och dagsform. Att hänga med i det som är aktuellt för barnen kan fånga upp mer än en önskelåda anser Lars, även fast han också nämner att önskelådor kan vara en bra idé. Han betonar även att de val som finns att välja mellan ska vara begripliga för alla barn, ibland med hjälp av bildstöd.

Martin beskriver att han ofta arbetar demokratiskt och involverar barnen i beslut om aktiviteter, särskilt de äldre barnen som själva uttrycker fler önskemål. Han använder sig av en genomtänkt strategi där barnen får tid att reflektera innan de ska besluta något:

“[...] då brukar jag säga på samlingen: *Idag ska vi vara i gympan och idag ska ni få välja lek. Så då vill jag att, medan ni käkar mellis och innan vi går till gympan, funderar ut en lek.* Då tänker jag att de själva får fundera och prata sig ihop. Typ att *det var länge som vi gjorde indiansmyg.* Så beroende på hur många som vill göra det, så kanske det blir. Det är ett bra sätt att de får fundera lite själv.” (Martin)

Genom att ge dem denna betänketid hinner de tänka igenom sina idéer och känna sig förberedda. När gruppen sedan kommer till idrottshallen har de flesta redan reflekterat, vilket gör att omröstningen går smidigt och att fler känner sig delaktiga i beslutet. Arbetslaget planerar att införa en önskelåda för att även de tystare barnen ska komma till tals.

Karin tar elevinflytandet på ett stort allvar och upplever att det är alldeles för lite elevinflytande på fritidshemmen just nu:

“Barnen, de äldre barnen, fick ofta styra aktiviteterna. Vi ledde in dem, vi styrde in dem i hur man ska göra, och sen fick de välja aktiviteter och styra det själva. Och så fick de feedback som hur funkade det, hur var det, och så. Det är också en grej som jag tycker är viktigt för inflytandet. Och sånt måste ju komma tillbaka mer för att barnen ska växa.” (Karin)

Flera av informanterna framhåller att elevinflytande bör anpassas efter barnens ålder och mognad. Vissa menar också att vissa aktiviteter främst bör erbjudas de äldre barnen, både för att de har förmågan att klara dem själva och för att de yngre kan inspireras av de äldre, vänta på sin tur och se fram emot att delta.

7.3 Utmaningar och förutsättningar

Informanterna beskriver flera utmaningar som fritidslärarna upplever i arbetet med både fri lek och målstyrda aktiviteter, men också vilka förutsättningar som behövs för att verksamheten ska bli trygg och fungerande. Anna betonar vikten av att fritidslärarna är engagerade och kreativa, och att alla i arbetslaget delar denna inställning:

“Det är viktigt att alla i arbetslaget bidrar och har samma tankesätt, annars får man dra hela lasset själv” (Anna)

Många av informanterna lyfter fram svårigheten att nå alla barns intressen samtidigt och poängterar att vissa barn behöver extra stöd eller en tydlig uppmuntran för att delta och prova nytt. Instruktioner och gruppstorlek kan också påverka lekens funktion. Vissa barn behöver upprepade instruktioner och tydliga ramar för att känna trygghet, och för svåra lekar kan exkludera barn.

Lisa beskriver att motstånd ibland uppstår vid målstyrda aktiviteter och att vissa barn, särskilt vid pyssel, kan vägra delta. Hon understryker också att vissa barn saknar lekkompetens och därför behöver vuxenstöd för att kunna delta i fri lek. Enligt Martin fungerar fri lek bäst i mindre grupper, då det är lättare att anpassa aktiviteter och se till att alla barn inkluderas.

Sara framhåller tre centrala utmaningar. Personalresurser, nivåanpassning och förberedelse. Hon menar att om fritidslärarna är ensamma eller måste avbryta för andra uppgifter påverkas möjligheten att genomföra målstyrda aktiviteter, och bristande förberedelse kan försämra både planerade aktiviteter och barnens lek.

“Jag ska inte behöva springa och hämta allt precis då jag ska starta aktiviteten, då försvinner ju tid från den timmen vi avsatt för pyssel eller skapande. Man kommer ju inte på en idrottslektion och ska spela brännboll utan brännbollsträt och boll.” (Sara)

Karin framhåller att barn idag ofta saknar “spontanitet” och “självförtroende”, vilket gör det svårare att få dem att delta i aktiviteter. Hon menar att barnen är mer försiktiga och rädda för att testa nytt, och att de därför ofta säger “jag orkar inte” eller “jag vill inte”. Det är alltså en stor utmaning att nå alla barn, särskilt de tysta barnen som man inte “märker”. Margareta kopplar denna utveckling till samhällsförändringar och föräldrars påverkan, där många barn inte fått tillräckligt med träning i socialt samspel och eget ansvar. Margareta har arbetat som fritidslärare i hela sitt yrkesliv och är nu i pensionsålder, och menar att fritidslärarna idag behöver lägga mer energi på social träning och konflikthantering än någonsin.

Lars lyfter fram utmaningar kring fri lek, där barn ibland har svårt att samarbeta och ta hänsyn till varandra. Även om det finns material och aktiviteter, kräver vissa lekar vuxenstöd för att fungera och inkludera alla.

Han betonar också bemanningens betydelse. Om personalen är för få kan vissa aktiviteter behöva ställas in, och det blir svårt att ge alla barn stöd. Martin instämmer och menar att storleken på barngruppen påverkar hur fri lek fungerar. Han menar att om det är lättare att erbjuda anpassade verksamheter till en barngrupp som innefattar tio barn än en grupp med trettio.

Lars har arbetat på olika fritidshem i sin karriär och nämner att där han arbetar nu har något unikt, de har en egen lokal som fritids rår om.

“[...] det är ju kanske inte så många som har det. Det är många som bara får ha sitt fritids i ett klassrum. Ja, då blir det lite svårt. För jag tycker ändå att det ska vara skillnad mellan ett klassrum och en fritidslokal.” (Lars)

Martin utvecklar resonemanget och beskriver hur skolans klassrum begränsar möjligheten till lek:

“Lokalmässigt på fritids är det ju alltså ett klassrum som vi har tillgång till. Det är alltså öppet för oss men vi väljer att inte vara där för det är så mycket skolgrejer på bänkarna och då blir det som att vi inte vill röra där och förstöra för skolan, det är så mycket skärmar och skoljobb som ligger framme. Ibland är vi där och kör kahoot och då får ju alla varsin padda eller dator, men det blir aldrig någon lek där inne.” (Martin)

Anna pekar på utmaningar med att få barnen att lyssna och barn med särskilda behov, som kan ha svårt att följa instruktioner eller delta i gemensamma aktiviteter. Hon framhåller att vissa situationer kräver att fritidslärarna avbryter aktiviteter för att skapa lugn och ordning, eller stöder barn som har svårt att engagera sig i lek.

Sara beskriver betydelsen av att arbetslaget följer samma struktur och vision:

“..Där jag jobbade hade vi väldigt mycket leklådor och vi var sjukt noga med att de skulle återställas i det skick som de hade lånat dem, för det blir inget kul att ta en låda som inte är intakt heller, då dör ju leken till slut.” (Sara)

Vidare framkommer att en fungerande fri lek och genomförandet av målstyrda aktiviteter är beroende av att materialet är ordentligt organiserat. Om materialet inte är i ordning riskerar barnens lek och motivation att försämrats, vilket visar att även små praktiska detaljer kan påverka hur väl verksamheten fungerar

Karin påpekar dessutom att det digitala samhället och barnens nutida intressen kan vara utmanande för fritidslärarna att hänga med i. Hon beskriver hur det krävs ständig uppdatering och kunskap om det digitala för att kunna guida och stödja barnen på ett tryggt sätt. Detta kan skapa osäkerhet hos fritidslärarna och öka arbetsbördan, särskilt när barnen förväntar sig att de vuxna är uppdaterade:

“Just att försöka hänga med i det som är aktuellt för barnen är jättesvårt... Och jag tycker synd om de som ska jobba på fritids framöver, för att du måste vara så himla inne i allt.” (Karin)

Informanterna beskriver flera utmaningar och hinder i arbetet med att balansera målstyrda och elevinitierade aktiviteter på fritidshemmet. Karin berättar att hon ser att det är fler barn än någonsin som har det “tungt” och fler som blir diagnostiserade med NPF. Anna beskriver vikten av att kunna hantera svårigheterna med barn med NPF-diagnos, då dem dessutom är så olika i sin diagnos.

“Det här kanske funkar att göra med det här barnet, men med det här barnet funkar det inte alls”. (Anna)

Hon berättar att arbetslaget för närvarande deltar i en fortbildningskurs om NPF, vilket hon upplever som givande för att bättre kunna stödja och hantera barn.

En annan utmaning för informanterna gäller planeringen och resurserna. Att genomföra målstyrda aktiviteter kräver både tid och material, men också tillräckligt med personal för att kunna ge barnen stöd och vara närvarande. Många av informanterna betonar vikten av att ha en strukturerad planering och tillgång till resurser. Det framhålls även att det är särskilt viktigt att kunna dela upp grupperna och skapa mindre enheter för att aktiviteterna ska fungera, eftersom stora grupper ofta leder till kaos eller konflikter.

Att hitta aktiviteter som engagerar alla barn i gruppen är ytterligare en utmaning för några av informanterna. Vissa barn deltar gärna i skapande aktiviteter, medan andra behöver mer rörelse eller stimulerande spel. Lisa påpekar att det ibland krävs vuxenstöd för att hjälpa barnen att delta, särskilt i fria lekaktiviteter. Hon menar att en del barn söker mycket vuxenkontakt och att det kan en utmaning att försöka få dem att leka med andra barn:

“...Det är alltid en pojke som kommer och frågar mig om jag vill spela spel. Jag brukar säga att han kan söka en kompis att spela med, men då är det ju inte alltid något annat barn som vill spela och jag tänker, då måste ju jag som vuxen spela med det här barnet. Man ska inte bara ty sig till vuxna utan man ska liksom hitta andra barn att leka med. Men jag har faktiskt kommit på att den här pojken vet nog egentligen inte vad han ska göra när det blir fritt, att de ska välja på valtavlan och då väljer han alltid att spela med en vuxen. Så här måste man ju hjälpa honom in i leken.” (Lisa)

Informanterna lyfter också fram att barnens intressen kan förändras snabbt, vilket gör att fritidslärarna måste vara flexibla och anpassa material och aktiviteter kontinuerligt. Martin och Lars nämner att de ständigt håller sig uppdaterade inom det som är aktuellt för barnen i nutid. De menar att de måste själva ha ett intresse att hänga med samt att prata med barnen och fråga mycket.

Vidare framhålls att det finns utmaningar med att ge barnen inflytande utan att tappa kontrollen över verksamheten. Lars menar att det är viktigt att hitta en balans, eftersom vissa barn inte kan göra val själva och andra kan ha idéer som inte passar den aktuella aktiviteten eller gruppen. Samtidigt understryker flera informanter att elevinflytande fungerar bäst när fritidslärarna är eniga och samspelta.

7.4 Pedagogens roll

Informanterna är eniga om att fritidslärarnas förmåga är avgörande för att kunna balansera fri lek och målstyrda aktiviteter på ett sätt som skapar trygghet och engagemang hos barnen. Fritidslärarna själva ställer höga krav på sin egen kompetens och på kollegorna i arbetslaget. Det handlar bland annat om att vara kreativ, engagerad och lyhörd, men också om att kunna anpassa aktiviteter efter barnens individuella behov och gruppens dynamik.

I intervjun med Karin framkommer tydligt hur hon ser på dagens samhälle och hur detta speglas i fritidsverksamheten. Hon beskriver att fri lek har blivit svårare att genomföra än tidigare, vilket påverkar deras motivation att delta i aktiviteter. Karin betonar att mycket ansvar ligger på fritidslärarnas förmåga, vilket gör att målstyrda aktiviteter blir särskilt viktiga för att engagera alla barn och skapa struktur, särskilt när barn annars riskerar att "vandra omkring" utan något att göra.

"Fri lek tycker jag går bra om man är med som pedagog och startar upp den... Det är där barnen lär sig det sociala samspelet, där de lär sig ta konflikter, där de lär dig att lösa problem, där de lär sig grunderna." (Karin)

Flera av informanterna lyfter fram att fritidslärarna ansvarar för att aktiviteter ska vara begripliga och anpassade efter barnens förmåga, till exempel genom bildstöd eller tydliga instruktioner. Här betonas också vikten av att följa med i barnens intressen och aktuella trender, vilket kan göra aktiviteter mer lockande. Lars lyfter ett exempel där han beskriver hur de använder sig av barnens aktuella intressen för att öka

engagemanget. Han berättar om Squid Game, som innehåller ett moment där barnen leker "1, 2, 3 rött ljus", vilket i serien kallas "Red light, Green light". Han menar att genom att använda det namn som barnen är bekanta med blir leken spännande och rolig, medan samma lek skulle ha haft mindre intresse om den presenterats under sitt ursprungliga namn. Detta visar hur fritidslärarna aktivt anpassar aktiviteter efter barnens referensramar och intressen för att öka deltagande och motivation.

Martin och Anna nämner behovet av planering både på individ- och gruppnivå samt vikten av att anpassa aktiviteter efter barnens intressen och förmågor. Barn med särskilda behov får extra stöd och instruktioner upprepade gånger för att känna trygghet, och fritidslärarna strävar efter att stimulera barns egna idéer. Samtidigt framhålls det att det är avgörande att fritidslärarna är engagerade, kreativa och flexibla.

Lisa understryker dessutom betydelsen av ett välfungerande arbetslag och menar att fritidslärarnas förmåga också handlar om att kunna samarbeta, dela ansvar och ha gemensamma mål. När arbetslaget "fungerar som ett vi", blir verksamheten mer hållbar och barnen får en tryggare och mer förutsägbar vardag. Hon beskriver hur kollegornas samarbete påverkar både planering, genomförande och arbetsglädje, och att bristande samarbete ofta leder till otydlighet och stress, vilket i sin tur påverkar barnens upplevelse av fritids.

Många av informanterna förklarar att fritidslärarnas förmåga att samarbeta, stödja varandra och presentera aktiviteter på ett tydligt och strukturerat sätt är avgörande för att barnen ska kunna delta, särskilt i grupper där vissa barn behöver extra stöd för att komma in i lek eller sociala aktiviteter. De förklarar att vissa aktiviteter på fritids består av olika alternativ som barnen får välja mellan, medan andra behöver vara obligatoriska för att barnen ska kunna träna regler, turtagning och socialt samspel. Lisa beskriver också hur hon medvetet erbjuder material utan färdiga mallar för att ge utrymme för kreativitet och för att barnen inte ska känna sig styrda av vuxnas förväntningar. Hon menar att detta stärker barnens självständighet och problemlösningsförmåga. Samtidigt lyfter hon fram att fri lek inte alltid uppstår spontant, eftersom många barn saknar erfarenhet av att skapa och upprätthålla egna lekar. Här krävs det att fritidslärarna introducerar material, deltar i leken och hjälper barn att hitta in i ett sammanhang.

Fritidslärarnas egen närvaro i leken lyfts också fram som central. Sara betonar att deltagande i spontanlek, även som vuxen, hjälper barnen att förstå regler och sociala strukturer, samtidigt som det stärker relationen mellan fritidslärare och barn:

"...Det ju mycket spontanlek ute, och där är det viktigt som pedagog att vara närvarande... Jag sätter mig på en madrass och leker med barnen, fast jag är vuxen." (Sara)

7.5 Sammanfattning

Resultatet visar att fritidshemmets verksamhet bygger på en balansgång mellan frihet och styrning, där fritidslärarnas lyhördhet, kompetens, samarbetsförmåga och strukturerade arbetssätt är avgörande. Samtliga informanter betonar den fria lekens betydelse för barns utveckling, både som ett sätt att ge barnen viktiga sociala och praktiska ”verktyg” och som en aktivitet som har ett egenvärde utan krav på lärandemål. Samtidigt är informanterna eniga om att målstyrda aktiviteter är nödvändiga för barns utveckling och utforskande, men också för att synliggöra fritidshemmets pedagogiska uppdrag och stärka verksamhetens status.

Elevinflytande beskrivs på olika sätt. Vissa informanter framhåller det som ett centralt inslag där barnens intressen och önskemål används för att arbeta mot styrmålen, medan andra menar att elevinflytandet får mindre utrymme på grund av behovet av tydliga ramar och vuxenstyrning för att skapa en trygg och fungerande verksamhet.

Vidare synliggör resultatet flera utmaningar, såsom begränsade personalresurser, stora barngrupper, skolifierade lokaler, barn med särskilda behov samt bristande lekkompetens hos vissa barn. Även samhällsförändringar, digitala intressen och ökade behov av social träning ställer höga krav på fritidslärarnas flexibilitet och kompetens. Förutsättningar som god planering, tillgång till material samt ett samspelt arbetslag framhålls som avgörande för informanterna.

Fritidslärarnas roll framträder genomgående som central. Resultatet visar att närvaro, engagemang och förmåga att initiera, stötta och anpassa aktiviteter är avgörande för barns trygghet och delaktighet. Fri lek framstår inte alltid som spontan, utan som något som ofta behöver stödjas och utvecklas tillsammans med barnen, medan målstyrda aktiviteter beskrivs som viktiga för struktur, social träning och gemensamma erfarenheter.

8 Analyskapitel

I detta kapitel analyseras studiens resultat utifrån de teoretiska begreppen *barnperspektiv*, *barns perspektiv* och *barns aktörskap* (Bergnehr, 2019; Qvarsell, 2003). Syftet är att synliggöra hur dessa perspektiv tar form i fritidslärarnas beskrivningar hur balansen mellan målstyrd undervisning och fri lek förstås och hanteras i praktiken. Analysen fokuserar på hur fritidslärarna tolkar barns behov, hur barns handlingsutrymme skapas eller begränsas, samt hur ansvar och inflytande fördelas i vardagens praktiska situationer.

8.1 Analys

I materialet framträder det hur fritidslärarna beskriver relationen mellan fri lek och målstyrda aktiviteter som nära sammanhängande. Fri lek och målstyrda aktiviteter framträder inte som motsatser, utan som olika delar av en gemensam pedagogisk helhet. Båda formerna beskrivs som nödvändiga för att fritidshemmet ska fungera och där graden av styrning anpassas efter barngruppens behov, gruppstorlek, verksamhetens ramar och den aktuella situationen i verksamheten. Detta visar på ett flexibelt arbetssätt där fritidslärarna hela tiden anpassar sin verksamhet utifrån situationen snarare än att följa fasta mallar.

Fritidslärarnas sätt att organisera verksamheten kan förstås utifrån ett *barnperspektiv*, där vuxna tar ansvar för att skapa struktur, trygghet och fungerande sammanhang. Flera fritidslärare beskriver att styrda aktiviteter används för att samla gruppen, minska konflikter och skapa gemenskap. När Anna och Martin beskriver vikten av att inleda eftermiddagen med en målstyrd aktivitet innan den fria leken tar vid, framträder styrning som ett medvetet pedagogiskt val. Ur ett *barnperspektiv* kan detta förstås som att fritidslärare tolkar barns behov av struktur efter en lång skoldag, där helt fria situationer annars riskerar att bli röriga och skapa konflikter, särskilt i större grupper eller i aktiviteter som gympa. Strukturen kan därför förstås som ett uttryck för fritidslärarnas ansvar för både barnens välbefinnande och att verksamheten ska fungera.

Samtidigt framträder den fria leken som centralt för *barns aktörskap*. I den fria leken ges barn möjlighet till att ta egna initiativ, forma relationer och utveckla egna lekar tillsammans med andra barn. Fritidslärarna beskriver hur barnen i dessa situationer ofta skapar egna aktiviteter, genom att bygga kojor eller använda tillgängligt material på ett kreativt sätt. När Anna beskriver att barnen "leker otroligt bra", blir det tydligt att barnen inte bara deltar i verksamheten, utan också aktivt bidrar till och formar innehållet. Även Sara exempel med leklådor och rollek visar hur *barns aktörskap* möjliggörs genom tillgång till material och miljöer som bjuder in till eget skapande, utan att vuxna behöver styra lekens innehåll. Ur ett teoretiskt perspektiv kan detta förstås som ett uttryck för *barns aktörskap*, där barn ses som aktörer med förmåga att påverka sin vardag. Fritidslärarnas roll blir därmed att skapa förutsättningar för aktörskap snarare än att styra handlingarna i sig. Att fritidslärarna ibland tar ett steg tillbaka och låter leken utvecklas på barnens villkor, som en medveten professionell

strategi än brist på ansvar. Ur ett analytiskt perspektiv blir det tydligt att barns aktörskap inte innebär att fritidsläraren är frånvarande, utan snarare ett medvetet pedagogiskt förhållningssätt där vuxna väljer när de ska vara närvarande och när de ska ta ett steg tillbaka. Genom att skapa ramar och sedan ge utrymme för barnens egna initiativ möjliggörs att barnen får uppleva inflytande och självständighet inom trygga ramar.

Arbetet med elevinflytande visar dock att *barns perspektiv* och *barns aktörskap*, alltid samverkar med fritidslärarens ansvar för verksamhetens ramar. Barns perspektiv kommer till uttryck när fritidslärarna lyssnar in barnens önskemål, intressen och idéer genom fritidsmöten, samtal eller valtavlor. Samtidigt så framgår det att barnens möjlighet att påverka verksamheten har begränsningar. Sara beskriver hur barnens förslag tas med i planeringen, men de behöver anpassas till organisatoriska och praktiska förutsättningar, såsom tid, personalresurser och lokaler. Balansen mellan *barns perspektiv* och *barnperspektiv* kan förstås som ett centralt spänningsfält i fritidshemmets praktik. Barn ges möjlighet att uttrycka sina åsikter och göra val, men det är fritidslärarna som avgör vilka val som är möjliga. Analysen visar att detta inte nödvändigtvis uppfattas som en begränsning av *barns aktörskap*, utan snarare som ett sätt att göra inflytande hanterbart och inkluderande för hela barngruppen. Utan vuxnas tolkning och struktur riskerar barns inflytande att gynna vissa barn mer än andra, till exempel dem som är mest verbala eller sociala.

Analysen visar även att graden av styrning anpassas efter barnens individuella förutsättningar. Några av fritidslärarna beskriver hur vissa barn, till exempel barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, behöver mer stöd för att kunna delta i både fri lek och målstyrda aktiviteter. Det kan handla om tydligare instruktioner, bildstöd eller arbete i mindre grupp. Ur ett *barnperspektiv* innebär detta att fritidslärarna tolkar barnens behov och anpassar verksamheten därefter. Samtidigt möjliggörs *barns aktörskap* genom att stödet från fritidslärarna gör det möjligt för fler barn att delta på sina egna villkor. Aktörskap framträder därmed inte som något som minskar genom stöd, utan som något som förutsätter att alla får komma till uttryck.

När fri lek inte fungerar, som när barn har svårt att ta sig in i leken eller när konflikter uppstår, tolkar flera fritidslärare det som ett tecken på att verksamheten inte varit tillräckligt anpassad. Sara betonar att ansvaret i dessa situationer ligger hos fritidslärare snarare än hos barnen. Detta synsätt utgår från ett tydligt *barnperspektiv*, där barns handlingar förstås i relation till den pedagogiska miljön och de förutsättningar som erbjuds.

Sammanfattningsvis visar analysen att balansen mellan fri lek och målstyrda aktiviteter inte är något förutbestämt, utan något som ständigt förändras utifrån barnens behov, gruppens sammansättning och de förutsättningar som finns i verksamheten. Balansen formas i stunden och påverkar hur fritidslärarna tolkar situationer och anpassar sitt arbetssätt. Fritidslärarnas förmåga att vara lyhörda, flexibla och närvarande blir därför avgörande för hur verksamheten påverkas. Genom att anpassa graden av styrning skapas möjligheter för barn att delta på olika sätt och utifrån sina egna förutsättningar. Balansen mellan struktur och frihet framstår inte

som varandras motsatser, utan som ett samspel där trygghet och självständighet kan finnas samtidigt. I detta samspel får barn möjlighet att vara aktiva i sin egen vardag, där de får både stöd av fritidslärare och utrymme att påverka innehållet i verksamheten.

9 Resultat- och metoddiskussion

I detta kapitel presenteras en resultatdiskussion, där studiens resultat ställs i relation till tidigare forskning. I kapitlet förs också en metoddiskussion där studiens metodval, genomförande, slutsatser samt trovärdighet och tillförlitlighet granskas. Syftet är att tydliggöra vad studien visar, vad resultatet kan betyda för verksamheten och vilka styrkor och begränsningar som fanns i arbetet.

9.1 Resultatdiskussion

Nedan presenteras fyra teman som diskuterar studiens resultat i relation till tidigare forskning. De huvudsakliga temana är: *betydelsen av miljö och organisering, barns aktörskap och inflytande i fritidshemmet, fri lek i förändring samt implikationer för yrkeslivet och den pedagogiska professionen.*

9.1.1 Betydelsen av miljö och organisering

Den tidigare forskning visar att en balans mellan fri lek och målstyrd undervisning är central för fritidslärares uppdrag. Den fria leken beskrivs som betydelsefull för barns möjligheter till samarbete samt att uttrycka kreativitet och utveckla delaktighet och aktörskap (Kane & Petrie, 2014; Øksnes et al., 2014). Samtidigt lyfts målstyrda aktiviteter fram som viktiga för barns lärande och utveckling, där undervisning som kombinerar rörelse, samarbete och problemlösning kan bidra till både social och kognitiv utveckling (Ackesjö & Haglund, 2021). Flera studier betonar att varken frihet eller styrning ensamt kan skapa en meningsfull verksamhet, utan att det är samspelet mellan dessa som främjar barns delaktighet och lärande (Elvstrand & Lago, 2019; Holmberg & Kane, 2020).

Resultatet i denna studie går att jämföra med den tidigare forskningen och visar att strukturerade och flexibla verksamheter är betydelsefulla. Att starta upp fritidsverksamheten med något målstyrt och därefter erbjuda fria val framstår som ett sätt att skapa trygghet och förutsägbarhet, samtidigt som barns intressen och initiativ ska ta plats. Detta kan relateras till forskning om situationsstyrd undervisning, där fritidslärare anpassar innehåll och arbetssätt utifrån barngruppens behov och intressen (Ackesjö & Haglund, 2021; Perselli & Haglund, 2022).

Fritidshemmets miljö och lokaler ses som en avgörande faktor för hur leken kan ta form. Forskning visar att tillgång till att fritids får ansvara över egna eller anpassningsbara lokaler främjar barns möjligheter till fri lek, medan mer "skolifierade" miljöer kan riskera att begränsa lekens kvalitet (Elvstrand & Lago, 2019). Detta stöds även av forskning som visar att miljön har stor betydelse för barns aktörskap och förutsättningar att initiera och utveckla lek (Littmarck et al., 2023; Øksnes et al., 2014). Resultatet visar även att begränsade lokaler, stora barngrupper och brist på material ställer ökade krav på fritidslärares närvaro för att leken ska kunna uppträffas och upprätthållas.

Även materialets betydelse framhålls som viktigt. Tillgång till varierat och tåligt material av god kvalitet kan stärka barnens motivation, kreativitet och problemlösningsförmåga (Alharbi & Alzahrani, 2020; Kane & Petrie, 2014). Samtidigt framhålls det att fritidsläraren bör introducera material och aktiviteter på ett inkluderande och meningsfullt sätt, vilket överensstämmer med forskning som visar att vuxnas närvaro och engagemang påverkar lekens kvalitet och tillgänglighet för alla barn (Elvstrand & Lago, 2019; Holmberg & Kane, 2020).

Bemanning och fritidslärarens roll framstår som viktiga förutsättningar för att balansera fri lek och målstyrda inslag i resultatet. Tidigare studier visar att välbemannad personalstyrka kan möjliggöra stöd i barns lek, konflikthantering och sociala samspel, vilket bidrar till trygghet och inkludering (Ackesjö & Dahl, 2022; Perselli & Haglund, 2022). Resultatet visar att fritidslärarens aktiva närvaro är särskilt betydelsefull för barn som behöver extra stöd i lek och gemenskap.

Resultatet synliggör de utmaningar som är kopplade till förändrade villkor i fritidshemmets verksamhet, såsom barns digitala intressen som anses ha ökat, och förändrade sociala förutsättningar. Forskning visar även att fritidslärares föreställningar och ramar kring lek påverkar hur den värderas i verksamheten (Holmberg & Kane, 2020), samt att ökad målstyrning och dokumentationskrav riskerar att tränga undan spontan lek (Memišević, 2024). Detta pekar på att fritidslärare ständigt reflekterar över hur miljön, organiseringen och den pedagogiska närvaron kan stödja barnens lek, delaktighet och lärande kopplat till verksamhetens uppdrag.

9.1.2 Barns aktörskap och inflytande i fritidshemmet

Resultatet visar att studiens fokus på balansen mellan fri lek och målstyrd undervisning ständigt är kopplat till villkoren för hur denna balans kan uppnås. Elevinflytande framträder som en avgörande faktor för att erbjuda meningsfull fritid, vilket utgör fritidshemmets centrala uppdrag. Elevinflytandet kan erbjudas på olika sätt, beroende på barns ålder, mognad och sociala förutsättningar. Barns aktörskap behöver stödjas av fritidslärare, där graden av inflytande anpassas efter barngruppens förutsättningar och behov av struktur och trygghet (Kane & Petrie, 2014; Øksnes et al., 2014). Detta ligger i linje med forskningsresultat som visar att yngre barn oftare ges ett mer begränsat inflytande för att skapa förutsägbarhet, medan äldre barn ges större möjlighet att påverka både aktiviteter och innehåll.

Resultatet visar vidare att elevinflytande kan organiseras genom både planerade och situationsstyrda aktiviteter. Planerade aktiviteter skapar tydliga ramar för barns delaktighet, medan mer spontana situationer utgår från barns intressen och initiativ i stunden. I båda scenarion framträder fritidslärarens närvaro som avgörande, särskilt för barn som behöver stöd för att delta i lek eller ta egna initiativ. Detta överensstämmer med forskning som betonar betydelsen av fritidslärares lyhördhet, taktfulla vägledning och aktiva närvaro för att barns inflytande ska bli inkluderande och meningsfullt (Ackesjö & Dahl, 2022; Elvstrand & Lago, 2019; Holmberg & Kane, 2020).

Studien visar även att elevinflytande fungerar bäst när barns initiativ balanseras med fritidslärares styrning. Genom att integrera barns idéer i både fria och målstyrda aktiviteter kan delaktighet främjas utan att fritidshemmets pedagogiska mål åsidosätts. Detta ligger i linje med forskning om situationsstyrd undervisning, där fritidslärare tar tillvara barns spontana initiativ och intressen inom ramen för läroplanens mål (Ackesjö & Haglund, 2021; Perselli & Haglund, 2022). Samtidigt visar tidigare studier att barns inflytande ofta blir mer synligt i oplanerade situationer, medan planerade aktiviteter i högre grad präglas av fritidslärares tolkningar av styrdokument och barns behov (Perselli & Haglund, 2022).

9.1.3 Fri lek i förändring

Tidigare forskning beskriver den fria leken som spontan, självstyrd och central för barns sociala och kreativa utveckling (Kane & Petrie, 2014; Øksnes et al., 2014). Resultatet i denna studie visar dock att den fria leken i dagens fritidshem inte alltid utspelar sig så. I stället menar fritidslärarna att den fria leken är i förändring, då ett ökat behov av pedagogiskt stöd framträda för att leken ska kunna initieras, utvecklas och fungera över tid. Detta visar på en förändring i hur fri lek utövas, där fritidslärares närvaro ofta blir nödvändig redan i uppstartsfasen av leken.

Denna upplevda förändring kan relateras till både sociala faktorer och förändringar i samhället. Tidigare forskning framhåller att barns erfarenheter och "verktyg" till självstyrd lek har minskat, samtidigt som ökade krav på struktur, digitala intressen och förändrade sociala villkor påverkar barns förutsättningar att ta egna initiativ i leken (Holmberg & Kane, 2020; Memišević, 2024). Resultatet stödjer dessa resonemang och visar att fri lek i högre grad än tidigare behöver stödjas genom pedagogisk närvaro och vägledning.

Studien visar även att den fria lekens förutsättningar varierar mellan olika barngrupper. I vissa sammanhang kan leken i stor utsträckning byggas på barns egna initiativ, medan andra grupper kräver mer vuxenstyrning för att leken ska komma igång och för att alla barn ska ges möjlighet att delta. Detta överensstämmer med forskning som betonar lekens beroende av trygghet, sociala relationer och gruppdynamik, där leken kan bidra till utforskande, samspel och kreativitet (Kane & Petrie, 2014).

Haglund (2016) beskriver hur fritidslärare kan inta olika positioner i leken, från en mer perifer observerande roll till en subjektiv roll där fritidsläraren aktivt deltar och stödjer barnet i leken. Resultatet visar att den subjektiva rollen ofta är nödvändig för att fri lek ska fungera i dagens fritidshem, då barn behöver stöd i att samarbeta, ta initiativ och upprätthålla leken över tid. Tidigare forskning visar att ett taktfullt och lyhört deltagande från fritidslärare kan stärka barns delaktighet, sociala färdigheter och trygghet utan att ta över leken (Holmberg & Kane, 2020).

Fri lek framstår därmed som ett komplext och kontextberoende fenomen, där fritidslärares flexibilitet, närvaro och förmåga att stödja utan att styra blir avgörande

för att bevara lekens utforskande och meningsskapande funktion (Holmberg & Kane, 2020; Kane & Petrie, 2014; Øksnes et al., 2014).

9.2 Metoddiskussion

Nedan diskuteras studiens metodologiska styrkor och begränsningar, dess trovärdighet och tillförlitlighet samt förslag till fortsatt forskning. Syftet är att kritiskt granska genomförandet av studien och reflektera över hur de metodologiska valen har påverkat resultaten.

9.2.1 Metodologiska styrkor och begränsningar

I denna studie användes en kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer för att undersöka hur fritidslärare uppfattar balansen mellan fri lek och målstyrda aktiviteter. Med facit i hand bedöms detta metodval som lämplig i relation till studiens syfte och forskningsfrågor. Metoden gav möjlighet att fånga fritidslärares erfarenhet, resonemang och tolkningar på ett fördjupat sätt, som inte hade kunnat synliggöras genom en kvantitativ metod. Den hermeneutiska ansatsen bidrog till fördjupade tolkningar och förståelser av informanternas enskilda berättelser, men även informanternas berättelser som en sammanställd helhet. (Andreasson & Johansson, 2020; Ödman, 2017).

Begreppen *barnperspektiv*, *barns perspektiv* och *barns aktörskap* i samband med den hermeneutiska ansatsen bidrog till att fördjupa analysen och för att förstärka hur fritidslärarna hanterar balansen mellan fri lek och målstyrd undervisning. Samtidigt kan det också ha bidragit med att andra viktiga begrepp kopplat till studien kan ha fått mindre utrymme.

En styrka i studien var att intervjuerna genomfördes med utbildade fritidslärare verksamma i olika fritidshem. Detta bidrog till variation i materialet och gav inblick i fler verksamheters sätt att arbeta. Att båda forskarna deltog vid samtliga intervjuer skapade goda förutsättningar till en gemensam tolkning och reflektion av materialet. Intervjuerna transkriberades ordagrant, vilket ökade tillförlitligheten och en möjliggjorde en noggrann analys. Användningen av en intervjuguide (bilaga 2) bidrog till en struktur i alla intervjuer, samtidigt som de öppna frågorna gav utrymme för deltagarnas egna erfarenheter och perspektiv vilket bidrog till en djupare tolkning i enlighet med hermeneutiken.

Samtidigt finns det metodologiska begränsningar som bör uppmärksammas. Studien bygger på fritidslärarnas perspektiv som forskarna tolkat med den hermeneutiska ansatsen, vilket innebär att barns egna röster inte synliggörs. Detta kan ses som en begränsning, särskilt med tanke på studiens fokus på barns perspektiv och barns aktörskap. En kombination av metoder, som observationer eller samtal med barn hade kunnat ge en mer nyanserad bild av hur fri lek och målstyrda aktiviteter tar form i praktiken. Även ett större urval hade kunnat stärka studiens överförbarhet, men detta var inte möjligt inom studiens tidsomfattning.

9.2.2 Trovärdighet och tillförlitlighet

Studiens trovärdighet stärks genom att intervjufrågorna utgick från studiens syfte och forskningsfrågor. Genom att intervjua utbildade fritidslärare i fritidshem säkerställdes att deltagarna hade erfarenhet av det som studerades.

Tillförlitligheten stärktes genom att samtliga intervjuer genomfördes med samma intervjuguide (bilaga 2) och av båda forskarna tillsammans. Detta skapande förutsättningar för en gemensam förståelse av materialet och minskade risken för missförstånd i analysen. Intervjuerna transkriberades ordagrant, vilket gjorde det möjligt att återvända till materialet under analysprocessen och säkerställa att tolkningarna vilade på empirin. Att citat används i resultatdelen gör det möjligt för läsaren att följa sambandet mellan empiri och analys.

Inom hermeneutiken ses förförståelsen som en central del i forskningsprocessen, och även i denna studie. Förförståelsen har grundats från tidigare erfarenheter, där båda forskare varit verksamma inom fritidshemsyrket i flera år. Erfarenhet kommer även från genomförd verksamhetsförlagd utbildning. Denna bakgrund av erfarenheter kan ha påverkat hur de olika delarna i forskningsprocessen har tolkats. Förförståelsen, kan enligt Andreasson och Johansson (2020) samt Ödman (2017), ha bidragit med fördjupade tolkningar i materialet och skapat en större förståelse. Forskarna använde sig även av den hermeneutiska cirkeln, där tolkningar skedde genom att tolka enskilda delar tillsammans parallellt med helheten under hela forskningsprocessen. Den valda ansatsen kan medföra att studien upplevs som mindre trovärdig, då ansatsen inte syftar på att söka generaliserbara sanningar, vilket inte heller var forskarnas syfte. Forskarnas syfte var att uppnå fördjupade förståelser och tolkningar kring fritidslärares uppfattning om balansen kring fri lek och målstyrd undervisning i deras *livsvärld* vilket inte kan uppmätas med *hård fakta*. Forskarna strävade ändå att utgå från en reflexivitet (Denscombe, 2018), för att materialet inte enbart skulle färgas av forskarnas förförståelse. Strävan från forskarna var ändå att hålla sig objektiva och se fritidshemmet utifrån, samt att analysera materialet på ett nyanserat och trovärdigt sätt trots den hermeneutiska ingången.

I kvalitativa studier används begreppen trovärdighet och tillförlitlighet för att diskutera den vetenskapliga kvaliteten. I denna studie har trovärdigheten stärkts genom ett tydligt samband mellan syfte, forskningsfrågor, datainsamling och analys. Genom att koppla resultatet till studiens teoretiska utgångspunkter tydliggörs sambandet mellan empiri och teori, vilket bidrar till en mer genomarbetad och tillförlitlig analys.

Med facit i hand hade studiens vetenskapliga kvalitet kunnat stärkas ytterligare genom observationer eller genom att inkludera barnens egna perspektiv.

9.2.3 Slutsatser

Studiens syfte var att undersöka hur fritidslärare uppfattar och hanterar balansen mellan fri lek och målstyrda aktiviteter samt hur barns delaktighet och inflytande

kommer till uttryck i denna balans. Genom intervjuer med verksamma fritidslärare har studien synliggjort hur denna balans formas i praktiken och vilka överväganden som ligger bakom pedagogiska val i fritidshemmets vardag.

Vad gäller den första frågeställningen, som berör hur lärare i fritidshem beskriver relationen mellan fri lek och målstyrd undervisning, visar resultaten att dessa inte uppfattas som motsatser, utan som beroende delar av verksamheten. Fritidslärarna upplever detta som en ständig balansgång och att verksamheten blir påverkad negativt om någon av delarna väger tyngre. Resultatet visar också att relationen mellan fri lek och målstyrd undervisning påverkas av personalantalet, barngrupper, lokaler och material samt arbetslagets samarbete och inställning.

Den andra frågeställningen, som rör vilka strategier fritidslärare använder för att skapa balans mellan barns fria lek och målstyrda aktiviteter, visar att flera fungerande faktorer spelar in för att hantera balansen. Fungerande strategier visar sig vara att ha ett gott samarbete inom arbetsgruppen, att vara en lyhörd och intresserad pedagog, att erbjuda målstyrda aktiviteter och fri lek dagligen, samt att ge barnen ett stort inflytande och delaktighet i fritidsverksamheten. Det framkommer även att en bra framförhållning och förberedelse är avgörande för att hantera balansen.

Sammanfattningsvis visar denna studie att balansen mellan fri lek och målstyrda aktiviteter i fritidshemmet ständigt anpassas och förändras efter de situationer som uppstår på de individuella fritidshemmen, vilket kräver genomtänka pedagogiska beslut. Barns delaktighet och inflytande över fritidsverksamheten visar sig vara högt prioriterade i fritidslärares ögon för att balansen ska fungera. Om verksamheten har rätt förutsättningar i form av planeringstid, gott samarbete inom arbetslaget, lämpliga lokaler och resurser kan detta skapa en balans med barns behov av fri lek, återhämtning och meningsfull fritid.

9.2.4 Implikationer för yrkeslivet och professionen

Studien visar att fritidshemmets uppdrag är dubbelt. Verksamheten ska både erbjuda fri lek och bedriva målstyrd undervisning. Detta ställer höga krav på fritidslärares flexibilitet, närvaro och förmåga att balansera verksamhetens olika delar. För lärare i fritidshem innebär det att planering och organisering av aktiviteter behöver utformas så att barns egna initiativ och delaktighet tas tillvara, samtidigt som en trygg och strukturerad miljö upprätthålls. Detta överensstämmer med läroplanens principer om barns delaktighet och lärande (Skolverket, 2022) samt FN:s barnkonvention som betonar barns rätt till lek och egenutforskande (SFS 2018:1197).

Resultaten visar vidare att miljö och resurser är avgörande för verksamhetens kvalitet. Fritidslärare behöver skapa fysiska och organisatoriska förutsättningar som stödjer både fria och målstyrda aktiviteter, exempelvis genom flexibla lokaler, tillgång till material och möjligheter för små barngrupper. Detta är i linje med Skolverkets riktlinjer, där fritidshem ska erbjuda miljöer som främjar lek, rörelse, skapande och vila (SKOLFS 2023:127).

Fritidslärares närvaro framträder som central för att lek och aktiviteter ska bli meningsfulla. Förmågan att växla mellan att observera, initiera och aktivt delta i leken är avgörande för att samtidigt uppfylla läroplanens mål om lärande och utveckling samt barns rätt till meningsfull fritid. Studien understryker därför vikten av kontinuerlig reflektion över det pedagogiska arbetssättet, där professionellt omdöme används för att möta barngruppens varierande behov och skapa en balans mellan frihet och styrning.

9.2.5 Förslag till fortsatt forskning

Denna studie har belyst hur fritidslärare upplever och hanterar balansen mellan fri lek och målstyrd undervisning. För att bredda och fördjupa kunskapen inom området kan framtida forskning inkludera fler perspektiv och metoder. Nästa steg skulle möjligtvis kunna innebära att intervjua barn i fritidshem för att få ta del av deras upplevelser av lek, struktur och undervisning. Genom att inkludera barnens röster kan en mer nyanserad bild av hur balansen mellan frihet och styrning upplevs i praktiken synliggöras.

Vidare kan studier genom observation genomföras för att undersöka hur balansen mellan fri lek och målstyrd undervisning tar sig uttryck i fritidshemmets vardag. Observationer skulle kunna bidra med kunskap om sådant som inte alltid framkommer i intervjuer, exempelvis fritidslärares agerande i leksituationer, övergångar mellan aktiviteter och hur organisatoriska ramar påverkar verksamheten.

Referenslista

Ackesjö, H., & Dahl, M. (2022). Pedagogisk takt i fritidspedagogisk undervisning. En välregisserad dans mellan lärare och elever. *Nordisk tidskrift för pedagogikk og kritikk*, 8, 63–77. <https://doi.org/10.23865/ntpk.v8.3331>

Ackesjö, H., & Haglund, B. (2021). Fritidspedagogisk undervisning: En fråga om intentionalitet, situations-styrning och inbäddning. *Utbildning & Lärande*, 15(1). <https://doi.org/10.58714/ul.v15i1.11230>

Ahrne, G., & Svensson, P. (2022). *Handbok i kvalitativa metoder*. Liber.

Alharbi, M. O., & Alzahrani, M. M. (2020). The importance of learning through play in early childhood education: Reflection on The Bold Beginnings report. *International Journal of the Whole Child*, 5(2), 9–17.

Andreasson, J., & Johansson, T. (2020). *Vetenskapsteori: Grunder och tillämpning*. Studentlitteratur.

Bergnehr, D. (2019). Barnperspektiv, barns perspektiv och barns aktörskap – en begreppsdiskussion. *Nordisk tidskrift för pedagogikk og kritikk*, 5(49). <https://doi.org/10.23865/ntpk.v5.1373>

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Studentlitteratur AB.

Elvstrand, H., & Lago, L. (2019). Do they have a choice? Pupils' choices at LTC:s in the intersection between tradition, values and new demands. *Education Inquiry*, 11(1), 54–68. <https://doi.org/10.1080/20004508.2019.1656505>

Elvstrand, H., Simonsson, M., Lago, L., Axell, C., K. Jansson, M., Jansson, M., Memišević, A., Närvänen, A. L., & Samuelsson, J. (2019). *Fritidshemmets möjligheter: Att arbeta fritidspedagogiskt*. Studentlitteratur AB.

Gardesten, J., & Ackesjö, H. (2022). ”Titta blåsippor!": Fritidshemslärares uppmärksamhet som didaktisk potential. *Nordisk Tidskrift för Allmän Didaktik*, 8(1), 53–67. <https://doi.org/10.57126/noad.v8i1.10600>

Haglund, B. (2016). Fritidshemmets vardagspraktik i ett nytt diskursivt landskap. *Educare*, 1, 64–85. <https://doi.org/10.24834/educare.2016.1.1070>

Holmberg, L. (2021). *Att bli fritidshemslärare*. Liber.

Holmberg, L., & Kane, E. (2020). Den tacksamma leken: Legitimering av fritidshemsverksamhet genom utbildningspolitik och forskning. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 25(2–3), 92–113. <https://doi.org/10.15626/pfs25.0203.05>

Kane, E., & Petrie, P. (2014). Becoming-player in school-age childcare.

Reconceptualizing Educational Research Methodology, 5(1).

<https://doi.org/10.7577/rerm.947>

Lager, K. (2021). "Som kompisar, fast vuxna": Relationens betydelse för barns

aktörskap i fritidshem. *Barn*, 39(2–3), 29–45. [https://doi.org/10.5324/barn.v39i2-](https://doi.org/10.5324/barn.v39i2-3.3759)

[3.3759](https://doi.org/10.5324/barn.v39i2-3.3759)

Lago, L., & Elvstrand, H. (2022). *Barn i fritidshem*. Liber.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshem. (2022). Skolverket.

Hämtad från <https://www.skolverket.se/publikationer?id=9718>

Littmarck, S., Jansson, M., Bevemyr, M., & Elvstrand, H. (2023). Fritidshemmets

fysiska lärmiljöer: Förutsättningar för och planering av inomhusmiljöer för

varierade handlingserbjudanden. *Barn*, 41(4), 100–117.

<https://doi.org/10.23865/barn.v41.5301>

Memišević, A. (2024). *Det undervisande fritidshemmet i lärandets tidevarv. En*

diskursanalytisk studie med fokus på de naturvetenskapliga och tekniska

undervisningspraktikerna [Doktorsavhandling, Linköpings Universitet]. DiVA.

<https://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1836860&dswid=1324>

Perselli, A.-K., & Haglund, B. (2022). Barns perspektiv och barnperspektiv: En

analys av utgångspunkter för fritidshemmets undervisning. *Pedagogisk Forskning i*

Sverige, 27(2), 75–95. <https://doi.org/10.15626/pfs27.02.04>

Skolverket. (2023). *Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2023:127) med*

kommentarer om styrning och ledning av fritidshemmet. Skolverket.

<https://www.skolverket.se/download/18.3c0656d5188bc287d5133bd/169018240603>

[1/pdf11690.pdf](https://www.skolverket.se/download/18.3c0656d5188bc287d5133bd/169018240603)

SFS 2010:800. Skollag. [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-)

[lagar/dokument/svenskforfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-)

SFS 2018:1197. Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

[https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197/)

[forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197/)

[1197/](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svenskforfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197/)

UNICEF Sverige (2018) Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets

rättigheter. <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/barnkonventionen>

Vetenskapsrådet. (2024). *God forskningssed 2024*. Vetenskapsrådet.

<https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html%C2%A0>

Ödman, P.-J. (2017). *Tolkning, förståelse, vetande: Hermeneutik i teori och praktik*.

Nordstedts Akademiska Förlag.

Øksnes, M., Knutas, A., Ludvigsson, A., Falkner, C., & Kjær, B. (2014). Lekens rolle i skandinaviske skolefritidsordninger og fritidshjem. *Barn*, 32(3), 107–123. <https://doi.org/10.5324/barn.v33i3.3504>

Qvarsell, B. (2003). Barns perspektiv och mänskliga rättigheter - Godhetsmaximering eller kunskapsbildning? *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8(1–2), 101–113.

Bilaga 1

Missivbrev

Hej!

Vi heter Maja Isaksson och Linnea Hansen och genomför en studie i vår uppsats inom ramen för grundläroprogrammet med inriktning mot fritidshem vid Linnéuniversitetet. Det övergripande syftet med studien är att undersöka hur lärare inom fritidshemmet beskriver och förhåller sig till målinriktad undervisning och barns fria lek, samt hur de upplever balansen mellan dessa två delar i sin pedagogiska praktik. Vi skulle uppskatta om vi får möjlighet att intervjua erfarna lärare i fritidshem som har varit verksamma i minst 1 år på er skola.

Intervjun beräknas ta cirka 45 minuter och kommer att spelas in och transkriberas för att vi ska kunna analysera svaren i efterhand. Deltagandet är frivilligt, och man kan när som helst avbryta utan att ange någon anledning. Alla uppgifter behandlas konfidentiellt och kommer att anonymiseras i vår rapport, så inga namn eller identifierbara uppgifter kommer att synas i resultatet.

Om du har några frågor eller vill veta mer om studien, är du välkommen att kontakta oss eller vår handledare på:

mi222ss@student.lnu.se

lh224it@student.lnu.se

jonathan.lilliedahl@lnu.se

Tack för att du tar dig tid att delta i intervjun och bidra med dina erfarenheter!

Vänliga hälsningar, Maja Isaksson & Linnea Hansen

Linnéuniversitetet

Bilaga 2

Intervjuguide

Fri lek och målstyrda aktiviteter:

- Hur skulle du beskriva hur elevinitierade aktiviteter och målstyrda aktiviteter ser ut i fritidshemmets verksamhet där du är verksam?
- Hur brukar du gå tillväga när du organiserar både elevinitierade och målstyrda aktiviteter?
- I vilka situationer upplever du att elevinitierade aktiviteter fungerar bättre än lärarstyrda, och tvärtom?
- Vilka utmaningar möter du när du arbetar med båda typerna av aktiviteter, och hur hanterar du dem?

Balansen:

- Hur upplever du att det fungerar att kombinera fri lek och lärarstyrda aktiviteter i er verksamhet? (Kan du ge några konkreta exempel?)
- Vilka förutsättningar tror du krävs för att kunna balansera fri lek och målstyrda aktiviteter?

Elevinflytande:

- Hur ser du på lärarens ansvar för att ge eleverna inflytande i valet mellan elevinitierade och lärarstyrda aktiviteter?
- Kan du berätta hur detta brukar ske i praktiken hos er?

Bilaga 3

Samtyckesblankett

Samtyckesblankett för att delta i studien om Balans mellan fri lek och målstyrd undervisning.

Syftet med studien är att undersöka hur lärare i fritidshem uppfattar och hanterar balansen mellan barns fria lek och målstyrd undervisning. Genom att belysa pedagogernas strategier kan studien bidra till ökad förståelse för hur en fungerande balans mellan elevinitierade och målstyrda aktiviteter kan skapas i fritidshemmets vardag.

Studiens frågeställningar:

- Hur beskriver lärare i fritidshem relationen mellan fri lek och målstyrd undervisning?
- Vilka strategier använder de för att skapa balans mellan barns initiativ och målstyrda aktiviteter?

Genom att skriva under den här samtyckesblanketten godkänner du att dina personuppgifter behandlas inom ramen för uppsatsen/studien som beskrivs ovan. Du kan när som helst dra tillbaka ditt samtycke genom att kontakta någon av kontaktpersonerna nedan. Dina personuppgifter kommer därefter inte längre att bevaras eller behandlas vidare utan annan laglig grund.

De personuppgifter som kommer samlas in från dig är namn och mailadress. Dina personuppgifter kommer behandlas under studiens arbetsgång (10 veckor) varefter de raderas när arbetet med studien är över.

Du har alltid möjlighet att få information om vad som registrerats om dig eller ha synpunkter på behandlingen eller de uppgifter som samlats in genom att kontakta någon av kontaktpersonerna nedan eller lärosätets dataskyddsombud på dataskyddsombud@lnu.se. Klagomål som inte kan lösas med Linnéuniversitetet kan lämnas till Integritetsskyddsmyndigheten.

.....

Underskrift

Ort och datum

.....

Namnförtydligande

